

ՔՆՆԱՆՈՐ ԿՐՈՒԹԻՒՆ

Պոչխարից	հաւար
Տարեկան	12 ծր.
Վեցամսեայ	6 »
Արսասնականի	
հաւար տարեկան	15 »
Վեցամսեայ	8 »

Ամերիկայի	հաւար
Տարեկան	3 ծր.
Վեցամսեայ	1.50 »

Ծանուցան սուր առաջին երեսին հաւար 40 ս. իսկ վերջին երեսին հաւար 20 սանրիս է. երեսին աւելի սկզբակերտ հաւար 20 0/0 գնդ կը շարժի:

Վառնայի հաւար մ. ուի 10 սանրիս

ՇԱԲԱՏ

ԼՐԱԿԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂՈՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐ. ՏԱՐԱՆՈՒԹԻ ՉՈՐՏԲԵՍԱԹԻ ԵՒ ՀԱՔԻԹ ՕՐԵՐԸ

Նախկին և Լուսնի գրուցիլիս

R. P. Kalémecarian, (Autriche)

Mechitharistengasse W. 4. «ВСТНИКЪ «АРЖУМЪ» Варна Redaction du journal «Chargoum» Varna (Bulgarie)

Արսասնականի հաւար ձեւիկ (20 ՈԱՆԹԻՐ) Պոչխարից հաւար ձեւիկ (15 ՈԱՆԹԻՐ)

Գրութիւնք և չին տրուի

ՇԱԲԱՏՈՒԹԻ ԲԱԺԵՆԱՐԿ ԳՐՈՒՈՂԸ ԲԱԺԵՆԿԵՐԸ ՊԵՏԲ Է ԿԱՆԿԻԿ ՎԱՐՈՒԹԻ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆԻՇՄԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երբոր 96 թուականին հայ հերոսները Պոչխար օսմ. պոչխար յարձակմամբ զբաղեցին և պահ մը Սուլթանն ու Երուսաղիմի տագնապի մատնեցին, զտնուեցաւ մամուլի անարգ, ապախանուած և կաշառքով խոցացած մաս մը որ հայ յեղափոխութեան այս աննախընթաց ձեռնարկը—ուղղակի հետեւանք անհանդուրժելի կատարեցան մը—ուղեց աշխարհի յոյց տալ իրրեւ անիշխանական արարք մը, և հայ անձնուրացներն իրրեւ անիշխանականներ, երբէք, ոչ մէկ ժամանակ, ոչ մէկ արարած իրաւունք ունի հաշի պահանջել այն շարժումներուն համար, որոնք ժողովուրդներու ծոցէն կը ժայթկին, ինքնաբերաբար, իրերու անխուսափելի մղումովը: Մեզ անկ չէ ուրեմն փնտռել հասկնալ թէ յեղափոխական ձեռնարկ մը ի՞նչ եզրակացութեան յանգեցաւ: Անկա պիտի մնայ պատմական իրողութիւն մը, բնկծուած հաշուած ժողովուրդի մը յեղակարծ մէկ ոստումին արտայայտութիւնը:

95ի Պապը Ալիի ցոյցը, որուն հետեւանքը եղան: Հայաստանը արևելաւայ ընդ մեծ կոտորածները, շարժում մըն էր զոր ոչ մէկ մարդկային բաղուկ պիտի կրնար կատարել: Այս օրի տրուած է քննադատելի վրէժի, անհամբերութեան, մոլեգնութեան յուլումներովը փոթորկուած ամբողջ մը խելայեղ խառնամբը և խոյանքները: Այս տեսակ երբոր յիշեցրու առջեւ շաքարաբոլորեթեան օրէնքները կանգ կ'առնեն, կը շուարին, կ'ալլային: Ինչու թեան անակնկալ պայթումներուն ո՞վ կրնայ արգելք դնել, շղթայի վանդակ, և անոնց երեսուցը զուշակելով թոյլ շտալ տեղի ունենալիք աներեւոյց: Մարդը,

բնութեան գողին ընդերքներուն մէջ, անոր մէկ մասն է, անոր զայրուցքներն ու անոր խաղաղացումներն ունի:

Հայութեան ներկայ կացութիւնը ապագայ փոթորիկներով յղի կացութիւն մըն է: Սեզափոխութեան պատրոյցը, զոր 90 թուականին բանկցուցին քանի մը հերոսներ, պիտի շարունակէ այրիլ մինչեւ հոն ուր վառօդի տակաւ պիտի պայթի ահեղ շառաշումով և վճռական անբքով: Մինչեւ այս գերագոյն բուպէն՝ հայութիւնը վիճակուած է անցնիլ կացութեան բոլոր անհրաժեշտ փուլերէն:

Ուրեմն անոնք որ ազգային յեղաշրջութեան մէկ փուլը կուզէին աշխարհի յուցնել անիշխանական ձեռնարկ մը, եղբնական ու ապսպրուած սուտ մը կը գլորէին: Սակիի դէպքով գնուած էր այդ սոճրագործ հրապարակումը: Վասնզի չիկայ անիշխանութիւն, անելի անորամարտական ենթագործութիւն մը քան անիշխանականութեան վերագրուած հայկական շարժումներուն:

Անիշխանականութիւնը (անարշիղմ) վարդապետութիւն մըն է, կրնայ ըստիլ գիտականօրէն և որոշ սկզբունքներու վրայ հիմնուած վարդապետութիւն մը, որ իր հետեւողները ունի՝ քաղաքականապէս կազմակերպուած ազգերու մէջ միայն:

Անիշխանականութիւնը՝ ընկերային պայմաններու հետեւանքով ծրագրուած հաստատիք մըն է, որ իր մասնաւոր վարդապետներն ունի: Ընկերակարականութեանը (սոսիալիզմ) հաստատուած օրէնք անիշխանական ծարայեղութիւնը ստղծ գրաւ այնպիսի ըզեղներու մէջ որոնք բարեշրջումի և փոխանցութեան շրջաններուն անհնազանդ՝ սմէն բան արողացնել, զահապիժել ուղեցին: Այս վարդապետութիւնը թագերու, մահաններու հետ կը մեծամարտի: Անիշխանութիւն ունի և կրնայ ունենալ այն երկիրներուն մէջ միայն, որոնց

վարչական դրութիւնը և իշխանութեան տարազը իրենց որոշու վերջնական ձեւն առած են, որովհետեւ ճիշդ այս դրութեան և տարազին գէժ է որ կը մաքարի անիշխանականը: Անիշխանութեան (սոսիալիզմ) մէջ անիշխանականութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ: Թորքիա երկիր մըն է որ անիշխանութիւն կը տիրէ դարեքէ ի վեր, մանաւանդ հիմակ: Անիշխանականութիւնը ապաքէն հոն չի կրնար բոյն գընել: Թորքիոյ մէջ անիշխանականութիւնը պիտի հաստատուի ա՛յն օրը երբ երկրին մէկ ծայրէն միւսը խաղաղութիւն տիրէ, Հարստահարութիւններու վերջանան, կառավարական սարուածը կանոնաւոր կերպով բանի, ու Սուլթան Համիդի պէս ճիւղ մը դարբի գլուխներ և կեանքեր ուզածին պէս տրամադրելէ:

Հետեւապէս, այն բոլոր շարժումները որ այս վիճակին մէջ թորքիոյն տակնուվրայ ընեն, անհունագէտ հեռի են անիշխանական ըլլալէ, անոնք զուտ և միմիայն յեղափոխական են:

Հայերուն ըրածը յեղափոխութիւն է: Այս իրաւունքը ոչ ոք կրնայ առնել մեր ձեռքէն: Երբեք հարիւր հազար զօհեր իրենց զերեզմաններուն խորէն ամէն վայրկեան «վրէժ» կ'աղաղակեն իրենց վերապրող եղբայրներուն: Այ մէկ ալի այս ահաւելի կացութեան մէջ գտնուած է: Եւ ոչ մէկ ալի իր յատկուած մէջ այսքան ինք իր գլխուն մնացած: Մե՛նք ստիպուած ենք սրբել մե՛ք արցունքները, և առաջ խոյանալ վրէժին կրակովը բորբոսում: Ո՞վ ուրեմն կը համարձակի ընդզոյմներուն ամէնէն ալնիւնի և իրաւայիին՝ անիշխանականութեան վառ վերագրուածը ընել:

Յեղափոխութիւն պիտի քարոզենք շարունակ, անվհատ կերպով: աշխարհի ամէն կողմը գտնուող հայերը այս գերագոյն շարժումին ուժ տալու պիտի ձգտին՝ ի՛նչ կերպով կուզէ ըլլայ:

Յեղափոխութիւն, միշտ և շարունակ յեղափոխութիւն՝ առանց միջոցներու խտրութեան, «Ճարժում» իմաց կերպը աս է, իր գոյութիւնը այս ուղղութեամբ կ'արգարանայ: Յեղափոխութեան յաջողւմին համար ի՛նչ միջոցներ որ հարկուոր են՝ բարձրագույն պիտի բարոյէ, նոյն իսկ հակառակ հայ անունը կրող այն մէկ քանի հրէշներուն որոնք ո՛րարժուածք անիշխանական օսկան մը յայտարարելու հակայական ցածութիւնը յանձն առած են:

Մեր ըսել ուղեղիքին համար առ այժմ՝ սոյսքանը կը բաւէ:

ՍԱՄԱՐՉ

ԱՆՁԱՏ ՆԻՒԹԵՐ

Այրիացած կնոջ մը նման տխուր տարիներու երկար շաբաթ մը բոլորելէ վերջ՝ Կիլիկիոյ օթոնը նոր հարունանալու կը պատրաստուի ու երկէ այս անգամ ալ յուսախար ըլլայ: Իրաւունքը պիտի ունենանք կարծելու թէ Գէֆիսիկան հանգուցեայ Մկրտիչ կաթողիկոսը իր ֆեֆսիզուրեան վերջին օրերուն մէջ անիշխան է իր օթոնը ու այնպէս մեռած է:

Շատ անխնամ մնաց այդ կարեւոր թե՛մը Կիրակոս Եպիսկոպոսի մը ձեռքերուն մէջ կամ մեր բարեգութեւ քարեխնամ(՞) օգոստափառ կայսեր ամէնողորմած կաթին շնորհիւ ու այն ջանքերը որ եղան Ալեքսանդր մը կամ Երեցեան մը նստեցնելու այդ օթոնին վրայ՝ եկան յանգեցան Սապան Սանակ Եպիսկոպոսի մը բնութեան Սանակ Եպիսկոպոսի մը քաղաքները վերէն վար ի գերեւ կը հանէ: Գուցէ Սապան Եպիսկոպոս աստիճան մը օգտակար ըլլայ վանքերուն և եկեղեցիներուն իրրեւ վարժ վանական մը ու կարող եկեղեցական մը, սակայն Կիլիկիոյ թե՛մը բարոյապէս և անիշխանաբար ձեռքացնելու կոչուած անձը չէ: Բարի, թոյլ և պապա մարդ ընէ ինչպէս կը հետեւեցնենք Պոչխար յարգիրներուն նկարագրութեանը բայց Ալեքսանդր ոչ կորովը, ոչ գործունէութիւնը և ոչ ալ զօրաւոր կամքը ո՛նի ինչպէս նաև ոչ ալ Երեցեանի վարչական ոգին: Ուրեմն Կիլիկիոյ թե՛մը պիտի մնայ վերստին անկարող ձեռքերու մէջ և

քայլադրուած եթէ ոչ կատարեալ բայց շարունակական պիտի ըլլայ մինչև որ... Եթէ Սա. անան ալ չընդունի կաթողիկոսութիւնը...

Յետոյ այն ինչ իրարանցում է Պոլսոյ մամուլին իրարանցումը... Ետքորթիւթեան կեղծիքի և ապուշութեան այդ թղթի կտորները...

Մեղքեցիկի կաթողիկոսութեան զինուորական միջոցները... Կերպարան լուծուցում կրճատելու համար...

Անմիջապէս որ ընտրութեան մը հետեւեալները Պոլսու կը հասնին այն խնդրուած խնայողութեանը...

Մեղքեցիկը յիշեցանք կաթողիկոսներ ըրին պատկերներն հրատարակեցին... Երկրորդները հանեցին ու երբ պատահեցաւ որ անոնք չկրցան իրենց շնորհակալութիւնը...

Հանցող սա Եղիշեանցիքը Պոլսոյ թերթերը քննեց անէն մէկ համարին մէջ... Երկրորդները զօգտութեամբ կը յայտնեն իրենց անհաւատութիւնը...

ՔԱՆՍՄԻՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱԾԻՆ ՄԱՍ Բ. 32 ԳԼՈՒԽ Դ

Հեղինակի մայրը սոսա. որ դիմադրելը այլևս անհնարին է. խորը հառաչելով ասեց.

—Տեսնում եմ որ անկարելի է խան գարել. տէրտէրն էլ ձեր կողմին է և ձեր դատը աւետարանի ու պատկեր խորհրդի վրայ հիմնուած է պաշտպանութիւնը... Մերքը ձեր վրդը... Միայն ինձ համար շատ ծանր է այսօրին անշուք կերպով կատարել Հեղինակի հարստանիքը...

—Այդ ինձ համար բոլորովին նշանակութիւն չունի մայրիկս. դրանով

չեն որ ուսեալ. լիզուողէս. անկողնակալ և վարչադատ եպիսկոպոս մը խրկուի եղբայրս.

Ուր էին այդ եղբայրացի խնայողի զաւիրները երբ Շարժումը իրենց բարիքները անգամներ իտիպուէր ստաւ որ Այվազեանը եպիսկոպոս չընտրուին... Վիլը կը զղջան. Այդ մարդիկը անշուշտ ինքնին ըսին Սևասի, զոգէթեան գիտածը չգիտածը կը գրէ. անոր դիմադրութիւնը կանխուած. հիմա ձգեցէք զոգէթեանը գրածները և ըզէք մեզի թէ Այվազեանը ձեզի քանի՞ նստաւ և մինչև որ ձեռքէք գետ քանի՞ պիտի նստի:

Բայց պիտի ըսէք. փաշան ուղեց փաշան հրամայեց կամ փաշան էնթրիք բանեցուցաւ. մէջընդ միջև քանի՞ կտուցեմ ըսողներ ալ բնաչկան արդեօք և Այվազեանին հետ այդ փաշաները. փաշաները. պէտքը և այլն զուրը աւանդներ կը պակասին:

Կերպարան լուծուցում կրճատելու համար կտակին խնդիրը. 10000 սոկի տոկոսը կտակած է ազգին այդ երանելի մարդը ու անկից կարգ մը օգտակար հաստատութիւններ և աղքատներ պիտի նպաստուին. Գարակիզոնի կտակը այնքան բերանինս այրած էր որ համարձակութեամբ չունեցանք բերանինս բանալ և բաւ մը խի արտասանել կրճատելու կտակի մասին որ քիչ մնաց կը ճոտիլ պիտի սկսէր և վիստի մը պիտի դառնար. բայց ուրախ ենք արձանագրելու որ յուսախար չեղանք:

Կրճատելու ունեցած բարի արտադրութիւնները հրաշք բնուած մեծութիւններն են. Երկրորդները կայանան անցեալներս սպաննուած Պարտուկեանի յոռի արամադրութիւնները. Ինչ հասկցաւ ա. դ. մայրը անորակի ժառանգութեան մը օժիթին կառչելով և... նախապէս ըլլալով:

Մեծ հարստութեան մը աէր մարդ մը 500 սոկի սէքէ չհանելու համար կարճէր որ դեռ ապրելիք օրերը վերայ տար ու երթար սեւ հողին տակը ժամանակին առաջ փառելու. զոգէթեան արտադրութիւնը ըլլան թէ սկզբունքի խնդիր մըն է և Պարտուկեան իր սկզբունքներն զո՞ք եղաւ. սակայն Պարտուկեան ճշմարտութեան սկզբունքէ

իմ սիրտս չի կոտորվի. վրա բերեց Հեղինակն:

—Հանդիստ եղէք մայրիկ. հիմա կարծեմ իրաւունք ունեմ ձեզ մայրիկ կոչելու. միջամտեց ազգիկանը Մենք կարելի եղած չափով շքեղ հարստանիք կանենք. Իմ միջնակերով սուներ հարստանիքի սեպան է պատարաստված. ուր հաւաքվել են շատ ուսանողներ և ուսանողուհիներ. Պրտակիզեանց յետոյ այնտեղ պէտք է գնայինք. Եթէ կուզէք կերթանք այնտեղ կը պատկանէք:

—Է՛հ. քանի որ անպատճառ պէտք է պատկանէք. դո՞նէ թող մի քիչ պատկանեմ ինձին. Թէ չէ այստեղ տեղափոխուիմ հիւանդի գլխին տեղափոխ կարգաբազ համար և կամ լինի. Գուք տէրտէրի հետ մի քիչ դուրս ելէք. մենք հազնվենք. թէեւ Հեղինակն պատկի զգեստ չունի. բայց դո՞նէ մի քիչ յարմար զգեստ կը հագնի:

—Եստ լաւ. մայրիկ. բայց այս կրօնուորը տէրտէր չէ. սա վարդա-

մը չէ որ առջնորդուած է. այլ անմուտ թեան վատութեան և անզգամութեան սկզբունք մը որուն գոնիլ չէր արժեք. Կարելի էր կը յամառէր յայտարարելու երկրազունքին համար թէ սեւ ա. կայն կը շարժին ճշմարտութեան մըն էր. ու անկից ի վեր երկրազունքը միշտ կը թաւալէ հակառակ Պարտուկեանի և Պարտուկեան անասնութեանը:

Ուր էր թէ այս երկրորդ օրինակը վերջինը ըլլար և արեւած դասէն խրատուէին մնացողները. վասն զի ինչպէս աշխարհը միշտ կը շարժի. այն պէս ալ միշտ պիտի շարժի հայ յեղափոխականին գէնքը. մինչև որ մեր ունեւորները ուշաբերին և նըպաստեն ազատագրութեան դասին որ ամենունն է:

ՄԱԿ

ԱՐԺԱՆԻ ՊԱՏԻԺ

Նորէն բացուցաւ հետո մարդոց հոտած բերանը:

—Քա. ո՞ւր. ըլլալիք բան է—կը կախան անոնք գորտային յանկեր դով մը—Իզիբի մէջ Պարտուկեաններ են. Կովկաս ժամհարտեցը աւուրեալներ են Ալ չըրածներն անոնք. սասնկ բարեբար աղանկու ձեռք զպցնել կըլլայ մի. մարդիկը այնքան եկեղեցի չիւնր են. այսքան օրը կը պահեն. և ինչ, ինչ լաւ գոյեաններ ալ կը գրեն անոնց մասին Պոլսոյ (՞) թերթերը. վախ, վախ, զաւալը Պարտուկեան... Եւ ո՞վ են այս կակաղաղները գիտէք—մեր իրքացած խեղճ—Գաւթի խմբագրութիւնը, անտարբերները, ազգիկեցեցերը, յեղափոխութեան ուխտեալ ինչամիները, որոնք հայ ստաւապաշտով այնքան կը տանջուին որքան գնչու մը. բայց չեն անկար լրբարար ազտաւ կը ճիթնին խոթել ամէն տեղ. չեն ալ խոյնր դասեր տալու. պատակներն արտադրուած—միշտ հեռուէն—այն մարդոց որոնք կեՍԱՆՔԻՆԻՆ զրած են գործին մէջ:

Անոնք. աս վատերը. ծափի պաշտումի տեղ հայհոյանք կը տեղան նուիրական նպատակի մը գոհուող կործին. մինչև ևս առաջին մասնաւորութիւն կըլլայ վախ քաշել այն մարդուն համար որ արժանի էր աս

պետ է և այստեղի համարարանի սուսնող. մեր գլխի մարդ:

—Օհո. ուրեմն հայրսո բըր պատէ պատիլ. ինչպէս էլ իբր պատէ էք ևս էլ պարտացայ թէ այդ տեսակ սկսեց որտեղից գառնեց. Ուրեմն լաւ. դուրս եկէք. միջանցքում մի քիչ շրջադաշնեցէք. մենք շուտով կը հագնուենք:

Երեւասարդ արեղտն և Մաղիկեան սեղանակից դուրս եկան:

—Հեղինէ. հառաչելով աւեց մայրը. լսիր հոգիս. վերջին անգամ խնդում եմ քեզ. արի յետաձգել. և վարդ հօրը նուազը թող գայ. ևս քան կը համոզուիմ. Թո՞ղ նրա կամքով լինի. Մի քանի օր ոչ կը կատարվի հարստանիքը. բայց լաւ կը լինի. Աղաչում եմ. խղճաւ ձեր մօրդ: Չե՞ս իմանում թէ վերջը հայրդ ինչ օրինակ կը բերի գլխիս:

—Անկարելի է. մայրիկ. մի խնդրիր ինձ. յետաձգել անկարելի է. Հայրս չի համարվի. յամեն միջոց

կործին հարուածին... Հոս չի՞ կայանար աս վատերուն բովանդակ հրէշտութիւնը:

Աս չեղաւ վատերուն հանած զաւորները. ազատութեան ճամբուն վրայ զոհուող բոլոր մեր քաջերուն:

Շոտներ կը հաշէ. կարուանը կ'անցնին կը սոկային ժողովրդական առաջը. անմիջապէս ստիպական դասերը մեր իրքացած լեզուներն այրած արտի միթաբարսը թող ըլլան. որոնց վրայ թէքի միայն կիսայն ամէն գիտակից հայր:

Միթաբարսներն ան է. որ գործն ու գործը կարճամտեանն պատէ. չեն լսեր անգամ. կը կոխեն կանցիկ իրոխտաբար և կը քալեն առաջ միջոց առաջ:

Միթաբարսներն ան է. որ եթէ իսկապէս յեղափոխական ձեռնարկ են այս զեղբերը՝ հոյակապ են ինչպէս ճամբա Շարժումը. և ամենէն կորուկ ճամբան ամենէն պիտի լինի. արցար պատիժը մեր փոռասելը. միայն քարսիրս պուրժուաններուն:

Տարիներէ ի վեր թշնամի իմանց մեզ. Յեղափոխականը միս մինակ ասոր ճարը նայեցաւ. անձնապաշտպանութեան և կուռեղաւ գողափորը սթիպուց հայուն մէջ. Անգլիս հայ հարստաւոր իր զիւրեւան զուէն քեզ զամ իստիպարեք. հանգիստ պոռկած իսկապէս և իսկապէս:

—Կեղծութիւններն ճանը լինեցուցէ որ մալը հայրը ըլլայ. յայտարարեց թուրք սօֆթան և անոր հետ թուրք ա'րթը: Ու Հայաստանցիին մալը թալանելով չի գոհացաւ թշնամին. սկսաւ անոր կեանքը մշտնջեն վերցնել. Վարդեղ ու Վարդիկ. Հոս ալ կուռեղաւ մնաց մինակ. հոս ալ Հայաստանցին մնաց անգնական. զուրկ իր անձնապաշտպանութեան տեւակն ընելու միջոցներէ Նորէն քարսիրս ջոջը մնաց անպարբեր. կերաւ. խոց. քէլքը նայեցաւ:

Ոչ յեղափոխականին ասուց դիմումները. ո՞չ անոր համոզիչ յորդանները. ո՞չ անոր սպասանները և ո՞չ իսկ հայուն սրիւն-արցունքը ցնցեցին հայ ջոջը:

Իրո՞ւ յայտնի չէ Հայաստանի այսօրուան վիճակը:

—Իրոնուր ճարը նայեցէք. զենք առէք. նախ դուք ձեզ պաշտպանեցէք. կը պոռայ և բողոքեցէ հայրսիրս Ալխարիկի մէջ ծայրէն միւս ծայրը:

գործ կը դնի խանդարելու. Եստարազ և ի հագիր զգեստներդ. գրեմք. մեզ սպասում են. Դէ. մայրիկս շուտ արաւ:

Հեղինակն սկսեց հագնուել: Մի քանի րոպէից նա կոթնազոյն նուրբ և փոքրիկ կանանչ ծաղիկներով զգեստի մէջ կանգնած դուրս եկաւ գործը. Երբ այդ էլ վերջընք զարձաւ մօրը:

—Տես. մայրիկ. միթէ հարստանական զգեստ չե՞ս այս. չե՞ս նմանում հարսնացուի. ինչպէ՞ս պակաս:

—Ախ. Հեղինէ. քեզ այստեսակ հարս չէի ուզում շուտներէ. բայց անուամ կը կարգեմ եմ անիւ քանդակ աշխարհը. փոխուց. բոլորովին փոխուց. Մեր ժամանակը այդատեակ բուն չէր կարող պատահել մայրը աղջտն կը խեղդէր. ու թոյլ չէր ստոյ որ աղջկը լնար իր քէլքը ու գոտի պէս շարժուի. Հիմա էլ չի կայ այստեսակ բաներ. Բայց քեզ նման սպիկայ հանգեցնում նման մի փա-

եթե տարր կը ցնցուի հայ արևելէն, կը հետաքրքրուի հայ դժբաղդու- թիւնով...

Անոր հազարէն մէկը միայն... համե- մատար քարէն քիչ մը կ'ակուզ...

Ան մինչեւ այսօր աննշտ ող և կռուող հայը միևնաձէ թշնամիին դի- մաց...

Այն, մեր ջոջ Արթուրով սողանելը իրենց անդամներն փշրած քերթէն միայն մեկ-կեկու ոտք կրպակուին...

Ան բաները պիտի կրնան ընել տայ յեղափոխական օտկանին մէջ...

Չէ՛, բնականաբար է ա'լ ինչ հասար. եւ ուր թողունք իրենց շա- կինս...

Ան մեր հաջկատակ վատերը, որոնք իրենց չափերը ունին տա ուճիբը պատասխանելու մէջ...

Ինչ իրաւունքով կուզեն, պէ՛

ապրոր, մարդկը վտանգութիւն չու- նին վէտէլում, ինչ թիւն քրեք քր տան լինցաւ գնաց...

Ինչ, յեղափոխական ըլլալը, ա- զատութեան համար կուտ իրը կամ ա- նոր համար աշխատիք այս կամ այն...

Պէտք կ'այ ծանրանալու միտքնս պտուշուքին վրայ, երբ մենք տե- սանք անոր բովանդակ գուեշակա- նութիւնը...

Իսկ եթէ այդքան սիրտ ու քա- ջութիւն չունի հայ պուրճուան, հայդուկին թանկագին կեանքին զէժ...

Հապա ինչ կուզեն յեղափոխակա- նը կոտի, թիկնաղին կեանքեր վրայ տայ և հայ պուրճուան պատրաստ փոխար պէս վրան իոյնայ...

Յեղափոխականը հանգուած է որ, ապտածները փշրելու համար երկա- թի պէտք կ'այ...

Երանի՛ թէ Պալեօղեանի և ու- ինչներու օրինակը դաս մը ըլլայ:

Ալ դանակը ոտկորին հասած է, ժամանակ է ցնցուելու:

Փ Ո Ւ Ր Թ Ղ Թ Ս Ս Ա Ր

Ֆրիւպէ, 21 հոկտ.

Տէր-Գործակիւն մեռնելէն ետ- քը—Աստուած հողը թեթեւ ընէ— մէկ Հայաստանցի տէրտէր մը...

Ի՛ր թէ երկու տէրպապաի ան- հրածնա պէտք կ'այ եղեր, ապա համար աղղային գործերը վարույ մասնախումբը...

Թոտովանելով որ մեր հասա- րակութիւնը առհասարակ քիչ մը անարբեր է զէպի հասարակա- կան գործերը...

Բանի՛ հողի կը յուսաք թէ տէր-պապա որոշելու համար ներ- կայ գտնուած ըլլայ, ը՛, քիչ մը սանկ ինքզինքնիդ յոգնեցու- ցէք նայիս...

Ետտ միտքարակաւ շէ՛ք գտնեք ասի:

Իայց մի մեղադրէք մեզ, ալ աս տէրտէրէն, վարդապետէն սրտերնիս այրած է, ախա՛ն...

Հարցնելը աւելորդ թոյ չըլ- լայ—չէ՛ կարելի արդեօք մէկ տէրտէրով դոհանալ և երկարորդ քահանայի մը քալիք գրածը յատկացնել վարժարանին որոշե- մե՞ծ պիւտածէ մը բացած են:

Իմ կարծիքով աւելի լաւ պի- տի ընէր յանձնախումբը՝ եթէ ինք ալ բնաւ պատասխանատու-

թիւն շատնէր իր վրայ:

Ամէն պարագայի մէջ ջիջոս քմա- լու արամադրութիւն ունեցող տէրտէրները ճիշմէններն պատ- րաստելու են...

Ա.Պ.ՐՕ

ՄԱՏՐԵՆԻ ԿԵԶՈՒՆ

Մեր պապերէն կտակուած որ- բաղան աւանդներէն մէկն է ան՝ որոնք ապրեցուցին հայր թիւնը Ազգի մը...

Ա՞՞ զ կրնայ ճշգրտորէն արուա- յայտել անոր բովանդակ ազգե- ցութիւնը ազգի մը կեանքին վրայ, և և ձեզմէ ո՞վ շէ կրած իր անձին վրայ խորին, անուշ աւ- պստորութիւնը մայրենի լեզուին:

Ստոր երկիր մը կը գտնուիք, ուր միջավայրը օտար է, մայր գիկը օտար, լեզուները օտար:

Սակայն յանկարծ ձեր քովէն սնցնող զոյգ մը անձանութներ երկու բաւ կը փոխանակեն...

Ան է—մայրենի լեզուն—այն կենսական, երկնաւանդ կայքը, որ այսօր երկրաքնդի հինգ մա- սերուն մէջ ցրուած հայերը իրա-

լա մպը կ'այ: Մտա կայ մայրիկ, շուտ արա՛, ժամանակն անցնում է...

Անրաք կայ մայրիկ, ուրպիս Սիրադ ամուսնի պահի, ես համազլած եմ որ հայրիկը ամուսնութիւնս իմանալով...

Երանի՛ աստիկ պէս լինի, Բայց դու նրան դեռ լաւ չես ճանա- չում:

Թող ծամեն ինչքան ուղում են, մայրիկ, չէ՛ որ ձեր փափաքածը իմ երջանկութիւնն է...

Ինչպէս երեւում է դու չես սի- բել, դրա համար չես կարողանում ըմբռնել թէ որչափ կեանքը անտա- նելի է...

Մեր ժամանակը սէր հարցնող չը կար, ծնողները ազգայն թեկոյը բռնում էին և իրենց ուզածին աա- լիս:

Այդ է պատճառը որ մինչեւ հիմա հօրս առջեւ զողում եմ: Դու նրա համար հաւատարիմ կ'ին ես եղի:

Որչա՛փ երջանիկ եմ որ դու, Հեղինէ, ինձ սիրում ես:

Լաւ, լաւ, շատ մի խօսի, կա- մաց կատայ իմ հին վէճքի՛ր մի ար- թընցի:

Ծաղիկեանը ինձ սիրում է, Ծաղիկ- եանին տեսնելիս, նրա ոտքի ձայն լսելիս...

Երբ ինչ կ'ընդունում եմ, ինչ- պէս դու ես լինում հօրս առջեւ, կամ մեծ քոյրերս իրենց ամուսնի նե- թի առջեւ...

Երբ ինչ կ'ընդունում եմ, ինչ- պէս դու ես լինում հօրս առջեւ, կամ մեծ քոյրերս իրենց ամուսնի նե- թի առջեւ...

Երբ ինչ կ'ընդունում եմ, ինչ- պէս դու ես լինում հօրս առջեւ, կամ մեծ քոյրերս իրենց ամուսնի նե- թի առջեւ...

ուներ, եւ միշտ պէտք է պաշտպա- նեմ, ամէն վտանգի դէմ, Գիտե՛ս թէ որչափ լաւ սիրում, քիտե՛ս թէ այդ սերը ինձ որչափ ուժ է տալիս...

Չը վերջացա՞ւ զգրան ետևից ձայնեց Ծաղիկեանը:

Մաղիկեանը մի վայրկեանի չափ երջանկութիւնով լի աչքերը յատեց հարսնացոյի վրա...

Շատուակնիցի

րու շղթայելով՝ գեռ կը շարունակէ ազգերու շարքին մէջ հայութիւնը մտնող թիւն մը ներկայացնել:

Անկիւայ այն զօրեղ ու գերբնական ուժն է, որու շնորհիւ հայութիւնը երեք հազար տարիէ ի վեր արիւնքով պատերազմներու, անարտաճեղի հալածանքներու, դառնակոկիծ տառապանքներու մէջէն անցնելով տակաւին շղթայը քաղ մարդկութեան մէջ ինքնուրոյն ատճառմ հը կազմել է:

Ճիշդ է որ հայուն աս աննման տոկոսնութեան մէջ իրենց բաժինը ունեցան նաեւ հայրենիքը կրօնքը: Սակայն չէ՞ որ մեր հայրենիքը երկիր մըն էր ուր բնակեցաւ տոլուրդ մըքսիւր Հայկի լեզուն կը խօսէր, և մինչև այն վայրիկանը, ուր գեռ զոյութիւն չունէր հայրենի լեզուն՝ վերջէն հայութիւնը կազմող մտղովուրդը ազգ մը չէր տակաւին և ո՛չ ալ իր բնակած երկիրը Հայաստան:

Իսկ կրօնքը: Անկիւայ մընակը կրնա՞ր ապրեցնել ազգ մը՝ առանց լեզուի: Եթէ ազգի մը յատկանիշը կրօնքը եղած ըլլար, չէ՞ որ հիմա հայութիւնը չորս ազգութիւններու բաժնուած պիտի տեսնէինք:

Ո՞վ կրնայ պնդել թէ հայութիւնը մինչև հիմա ապրեցաւ միմիայն անոր համար որ ժամանակին այնինչ կրօնքը ընդունած էր:

Եւ ո՞վ կրնայ ըսել թէ կրօնքը հայ ազգին իր բերած ըստ օգուտներով չունեցաւ նաեւ իր ազգտալի՝ հետեւանքները՝ հայութիւնը գրեթէ կրօնական ազգ մը ընելով և թուրքերու շղթայը լեռնայինէն քաղաքացիական մտղովուրդին արիական նկարագիրը...

Իպրոջներուն չափ, գուցէ անոնցմէ ալ աւելի ընտանեկան յարկն է որ պիտի ճնշուի մայրենի լեզուն: Եւ ընտանիքի մը մէջ միւս բոլոր անդամներէն աւելի մայրն է որ պիտի մշակէ իր պապերուն բարբառը:

Այսօր կողկասի մէջ հայ վարժարաններուն այնքան վայրագ բռնակալութիւնով մը փակուելէն ետքը, հակառակ սր մատաղ սերունդը ստիպուած է օտար լեզունով մը ստանալ իր գաստիարակութիւնը, դեռ մայրենի լեզուն կը սիրէ հոն, դեռ մաքուր, պատանական հայութիւն մը ունինք հոն: Ի՞նչ բանի կը պարտինք ատիկայ, եթէ ոչ ընտանեկան նուիրական յարկին:

Ճիշդ անոր հակառակը Ռուսաց պատանական և մեծ թեմը կառավարելու համար ինչպէս որ պէտք է:

մանկոյ հայութիւնը, որ կորսուեան անդունդին եղբրքը կը զանուր հիմակ, իր ցատակներու կան կը պարտի մայրենի լեզունին ընտանեկան յարկէն վտարուելուն: Եւ անոր՝ ուսմանահայուն վերածնութեան զօրքը պիտի ապահովի, եթէ օր մը հայրենի կրկին ներս մտնէ այդ նուիրական սեմէն:

Իսկ գալով մեզի՝ պուլիտրահայրենի թէև քառօրդ դարէ ի վեր լայնարձակ ազատութիւնը կը վայելինք մեր զուակներուն զուտ ազգային գաստիարակութիւն մը ստալու, լայն գեռ չը կարողացանք տիրանալ մայրենի լեզունին, որովհետեւ տակաւին հայ ընտանիքներու մէջ ցուալիւրէն կը տիրապետէ վայրենիներու լեզուն:

Այո՛, մենք գեռ ալ օր կրկնական կատարելանակալութիւն մը կը վայելինք, բայց չենք գիտեր թէ վաղուան օրը ի՞նչ պիտի բերէ մեզ համար: Թող այժմէն ո և է ջանք ջանալինք, որպէսզի խոր արմատներ ձգէ հայրենի մեր տուններուն մէջ, որպէսզի ազատինք օր մը ազգայնօրէն փճանալու երկիւղէն:

Մեծ, շատ մեծ պարտականութիւն մը կը ծանրանայ մեր վրայ, մանաւանդ մեր երիտասարդ մայրերուն վրայ:

Ես մայր կը ճանչնամ, որ իր կենդանի զօրեղ կամքով աննկուն պայքար մղած է իր ընտանիքին մէջ տիրույ օտար լեզուններուն դէմ և այսօր այն բնտանիքին զուակները կը խօսին մայրենի լեզուն՝ հպարտութեամբ, ցնծալով:

Թող մեր մայրերը հոտեւին այդ օրինակին, թող մեր ընտանիքներուն մէջ խօսուի մայրենի լեզուն տիրակալօրէն: Թող մեր պըճըլիկները գեռ իրենց ծնած օրէն սկսին զօրգուրալ իրենց պապնի բարբառին վրայ:

Թող ապրի հայ լեզուն և մենք պիտի ապրինք:

Տիգրան Աճեմեա

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲՐՈՆԻԿ

Կիլիկիոյ նորընտիր կաթողիկոս Սահակ արքեպ. Խաչատրեան հոկտ. 12 թուականով հեռագիր մը ուղղելով Պոլսոյ պատրիարքարանը, կը յայտարարէ թէ կ'ընդունի իրեն յանձնուած պաշտպանը:

Կիլիկիոյ կաթողիկոսական տաղնապը ա՛լ վերջացած կրնայ համարուիլ ուրեմն: Մեղի ուրիշ բան չի մնար ընել եթէ ոչ կար և կորով մաղթել նորընտիր կաթողիկոսին, ինչպէս նաեւ վարչական հարկաւոր ճարտարութիւն:

այդ պատանական և մեծ թեմը կառավարելու համար ինչպէս որ պէտք է:

— Ռուսիոյ մէջ ձեռնարկուած է պատրաստել մեծանուն հայ դերասան Պետրոս Աղամբանի կենդանակերպար: Այս նպատակով գիմում եղած է հանրութեան հրատարակուած յայտարարութեան մէջ կ'ըսուի թէ ամբողջ աշխատութիւնը պիտի հրատարակուի սուսնին գրքով, որ սերէն և հայերէն: Հրատարակութեան ծախքը ստանձնած է ուղրացեալ արուեստագէտին բարեկամներէն մէկը, որ կուղէ ծածուկ պահել իր անունը: Գրքին վաճառման զուտ արգելքը պիտի դրուի հայոց տրամութի քական ընկերութեան տր մագրութեան տակ:

— Բրովիտէնոսի հայերը իրենց հոգեւոր հովիւ ընտրեցին Սրբեն վարդապետ վեհօրէն: Այս կրօնականը ծանօթ է Պուլիտրիոյ հայերուն: Եթէ յաջողի իր կրթքին ու անպատեհ թափերը զսպիլ, գուցէ օգտակար դառնայ իր թեմականներուն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ս

Պոլսէն քաջուած հեռագիր մը կը հաղորդէ որ Աւստրիոյ գեւական պ. Բալիչէ յայտներէ Սուլթանին թէ անհրաժեշտ է որ արագ և արմատական միջոցներ ձեռք առնուին կայսրութեան եւրոպական նահանգներուն վրեճակը բարուրելու համար:

Պ Ո Ւ Լ Կ Ա Ր Ի Ս

«Մէջէն» — Թոյթաւ պուլկար թերթը կը գրէ թէ Ն. Ա. Բ. իշխանը Վառնայէն հեռագիր մը տուեր է նախարարապետ տղթ. Տանէֆին պնդելով որ Լիւստբանօֆ և Գոնթանթիւֆ նախարարները հրաժարին նախարարաց խորհուրդը մերժելէ ընդունիլ ո և է մասնակի փոփոխութիւն նախարարութեան մէջ:

Մ Ս Կ Ե Դ Ո Ն Ի Ս

Զօրավար Յօնչէֆ ամօսյա 23ին Մակեդոնիայէն վերադարձեր է Սօֆիա, անցեալ կիրակի հոկտ. 20ին տեղի ունեցած լուրժ կռուի մը միջոցին թրքական զինակէ մը վրաստիւնելով և Բերլին լեռներուն մէջ դարձանուիլը անկարելի ըլլալով ստիպուած է անցնիլ Պուլկարիա Բարբաղապար իր վերքը վտանգաւոր չէ:

ՌՈՒՍԻՍ

Կը հաստատուի թէ Զորք յունուարի մէջ Հռոմ պիտի երթայ՝ Վիքթոր Էմանուէլի հետ ըլլալու շորս օր: Պապին պիտի այցելէ, Զարը Հռոմէն Աթէնք պիտի երթայ:

— Կարգապահական Պատարանի նոր կանոնագրին զործարութեան սկիզբուն հետեւանք՝ ռուս ուսանողներուն մէջ յեղափոխական շարժումը վերակարգէ Բիւզի համալսարանին մէջ լատինարար գրութիւն կազմակերպութիւն: Միւս համալսարաններն ալ կը շարժին, մասնաւորապէս Մոսկուայինը, և կը կործուի թէ շատ շանցած պիտի հրտեւին Բիւզի օրինակին:

ԹԱՏՐՈՆ

Ճարթ երկոյ ժամը ճիշդ Գին մեծաւ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուի:

ՈՍԿԻՍ ԺԻՒՂՆԵՐԸ

Սրտաշարժ թատերախաղ Ծարարուած, հեղինակ Ալֆոնս Ծոտէ, թարգմանիչ Մ. Մնակեան, Միտաղաշարժ զուեջտ մը:

ԳԱՏՆԵՐԱԶԱՐԴ ԿԱԶՄԵՆ—ԵՐԳԱՐԱՆ

Լոյս տեսաւ «Ազգէն»-երգարանը, բանաստեղծութիւններու, ազգային յեղափոխական, սիրային և ժողովրդական երգերու ճոխ հաւաքածուն, որուն անհամար կ'ապստէր ընթերցասէր հոյ հասարակութիւնը:

600 մեծադիր երեսներէ բաղկացած, ընտիր թուղթի վրայ, հեղինակ պատկերներով զարդարուն սոյն երգարանը մեծ պակաս մը կուզայ լրացնելու մեր ազգասիրկ գրականութեան մէջ:

Գինն է, ճամբու ծախքով 1. 50

Գնել փոփախողները դիմելու են Բ. Հօրակեան 379 Բ. Օ. Պօս, Լիւ Մաս. (Ի. Ս. Ա.)

Ձեռքէ կը ծախուի նաեւ Հայրենիքի տպարանին մէջ

Հայրենիք Բուպ. Բօ.

61 հասկ Ս. Պոստոլ Մաս. (Ի. Ս. Ա. Արտասահմանի համար 7 ֆրանք Պարսկաստանի համար 6 ֆրանք

Ծանօթ. — Սոյն երգարանը որպի որ քանի մը անգամ անհասական չանքերով հրատարակ ելած է, սակայն ամբողջ հատ. թը յատկապէս է զուտ բարեսիրական գործի մը:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐ

ԾԻՐԱՆԻ ԱՐԵՆԻԼԻՔ

Գրեց անգլիացի Աւելիլիոմ Աւօթընի բանաստեղծը և հայերէնի թարգմանեց Ստրով. կը ծախուի յիտան ասնթիւի գիւղի թարգմանիչն՝ Մ. ՄՐՄԷՆ ԱՐՏՕՆԸ

43 Տուկրու Րուս Միսրոն (Անկղղիտ) Եւ կամ Ռուրէն Գուրապանսիէանի վ. ռուս

Օտգորնիկ

Мурадъ-Ераносянъ

Печатница «Взвѣность», Вара